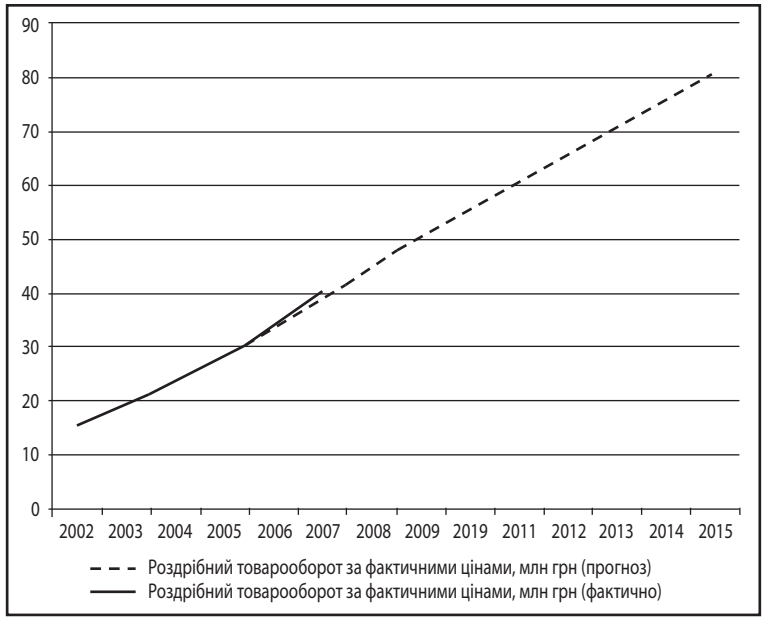

Рис. 7. Прогноз імпорту товарів та послуг, тис. дол. США

Рис. 8. Прогноз роздрібного товарообороту за фактичними цінами, млн грн

УДК 330.341.1

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ РЕГІОНУ

МІЛЕВСЬКА Т. С.
Харків

У сформованій економічній ситуації одним із головних завдань держави є формування і реалізація нової інноваційної політики, сполученої з тенденціями й динамікою макроекономічних трансформацій. В інтересах реалізації стратегічних національних пріоритетів України саме інноваційний вектор розвитку повинен стати основою динамічного і стійкого зростання.

З метою діагностики стану інноваційних процесів на регіональному рівні необхідно проводити оцінку інноваційної активності регіону, під якою розуміється комплексна характеристика інтенсивності інноваційної

діяльності, заснована на здатності регіону до мобілізації інноваційного потенціалу. Саме інноваційна активність виступає результатом критерієм, специфічним відбиттям рівня інноваційного потенціалу регіону.

В економічній літературі існують різні методологічні підходи до оцінки інноваційного потенціалу регіону з погляду його здатності формувати інноваційно-активну економіку. Як правило, для оцінки інноваційного потенціалу пропонується використовувати ряд показників, що характеризують його різні компоненти. Великого значення набуває питання порівнянності використовуваних показників. І тут пропонується різні підходи.

Наприклад, у березні 2000 року в Лісабоні було ухвалене рішення про створення Європейського інноваційного табло (ЄІТ) – *European Innovation Scoreboard (EIS)*, або карти європейського науково-інноваційного

динаміці і за рівнем рейтингу. За зміною рейтингу регіони розділені на наступні групи:

- швидко зростаючі (підвищення рейтингу більш 20%);
- плавно зростаючі (підвищення рейтингу в межах 20%);
- повільно знижуються (зниження рейтингу в

межах 20%);

- швидко падаючі (зниження рейтингу більш 20%);
Другий етап діагностики включає визначення інтегрального показника інноваційної активності, що може бути знайдений з використанням графічного методу. Інтегральний показник інноваційної активності визначається як площа багатокутника, кількість вершин якого

Таблиця 1

Категорії та індикатори Європейського Інноваційного Табло [2, с.56]

Категорії індикаторів ЄІТ	Індикатори
1. Людські ресурси для інновацій (5 головних індикаторів)	1.1. Дипломовані фахівці з науково-технічною освітою (% у віковій групі 20 – 29 років) 1.2. Населення з освітою вище за середнє (% у віковій групі 25 – 64 років) 1.3. Участь в освіті (% у віковій групі 25 – 64 років) 1.4. Зайнятість у середньотехнологічному і високотехнологічному виробництві (% від загального числа працюючих) 1.5. Зайнятість у високотехнологічному сервісі (% від загального числа працюючих)
2. Створення нових знань (4 головних індикатори)	2.1. Загальні бюджетні витрати на дослідження й розробки (% від ВВП) 2.2. Витрати бізнесу на дослідження й розробки (% від ВВП) 2.3.1. Високотехнологічні патентні заявки в ЄПВ (на мільйон населення) 2.3.2. Високотехнологічні патентні заявки у ПВ США (на мільйон населення) 2.4.1. Патентні заявки в ЄПВ (на мільйон населення) 2.4.2. Патентні заявки у ПВ США (на мільйон населення)
3. Передача і застосування знань (3 головні індикатори)	3.1.1. Малі та середні інноваційні підприємства в промисловості (% від загального числа малих і середніх підприємств (МСП)) 3.1.2. Малі та середні інноваційні підприємства в сфері послуг (% від загального числа МСП сфери послуг) 3.2.1. Малі та середні підприємства, що беруть участь в інноваційній кооперації в сфері послуг (% від загального числа МСП) 3.2.2. Малі та середні підприємства, що беруть участь в інноваційній кооперації в сфері послуг (% від загального числа МСП у сфері послуг) 3.3.1. Витрати на інновації у виробництві (% від товарообігу у виробництві) 3.3.2. Витрати на інновації в сфері послуг (% від товарообігу у сфері послуг)
4. Фінансування інновацій, продажі та ринки (7 головних індикаторів)	4.1. Частка інвестицій у високотехнологічний венчурний капітал 4.2. Частка венчурного капіталу на ранніх стадіях у ВВП 4.3.1.1. Продаж нових ринкових продуктів (% від товарообігу в промисловості) 4.3.2.1. Продаж промислових продуктів, нових для фірми, але не нових для ринку (% від товарообігу в промисловості) 4.3.2.2. Продаж продуктів у сфері послуг, нових для фірми, але не нових для ринку (% товарообігу в сфері послуг) 4.4. Доступ / використання Інтернету 4.5. Витрати на інформаційно-комунікаційні технології (% від ВВП) 4.6. Додана вартість у високотехнологічних секторах 4.7. Зміна малих і середніх підприємств у виробництві (% від загального числа МСП) 4.7.2. Зміна малих і середніх підприємств у сфері послуг (% від загального числа МСП у сфері послуг)

простору зі сформованою шкалою оцінок, аналіз яких дозволяв би зафіксувати ситуацію в кожній галузі, кожній країні й у ЄС у цілому і на базі розгляду динамічних рядів визначати і відслідковувати тренди ключових показників. Індикатори були сконструйовані на основі стандартних статистичних показників системи EUROSTAT. Вони поділені на чотири групи (табл. 1).

На сьогодні ЄІТ є потужним інструментом, що дозволяє виконувати наочну оцінку стану розвитку інноваційного процесу в країнах, динаміку змін в інноваційній активності, оцінювати сильні та слабкі сторони окремих країн і ступінь розриву між ними, а також накопичувати і використати за результатами аналізу досвід передових країн для вдосконалення інноваційної політики.

У роботі [3] в основу діагностики стану інноваційної активності регіону покладене визначення інтеграль-

ного показника інноваційної активності регіону, а також оцінка діяльності створених елементів інноваційної інфраструктури.

Перший етап оцінки включає позиціонування регіону на предмет інноваційної активності в інноваційному просторі національної економіки. Ранжирування регіонів проводиться з використанням наступної системи статистичних показників [4]: 1) обсяг інноваційної продукції у відсотках до ВВП або ВРП; 2) частка зайнятих дослідженнями і розробками у відсотках до загального числа зайнятих; 3) внутрішні витрати на дослідження і розробки у відсотках до ВВП або ВРП; 4) витрати на технологічні інновації у відсотках до ВВП або ВРП.

Аналіз рейтингів інноваційної активності здійснюється по двох напрямках: за зміною його значення в

відповідає кількості прийнятих у розрахунок окремих характеристик.

Зміна нормованих значень відбувається в діапазоні [0; 1]. Одиниця відповідає високому рівню інноваційної активності, нуль характеризує регіон як неактивний. На основі нормованих значень будується пелюсткова діаграма, що є аналогом графіка в полярній системі координат і відображає розподіл значень відносно початку координат. Площа багатокутника відбиває рівень поточної інноваційної активності.

Як методичний інструментарій оцінки з погляду готовності для формування інноваційної активної економіки регіону використовують систему індикаторів, згрупованих у чотири оцінних блоки, включаючи кадрову складову, техніко-технологічну, фінансову, наукову, результативну складову. Як еталонні беруться значення, що відповідають найбільшому значенню серед розглянутих регіонів.

На третьому етапі дається оцінка діяльності створених і створюваних елементів інноваційної інфраструктури, що виступає домінуючим фактором розвитку інноваційних процесів в економічних системах будь-якого рівня.

У роботі [5] автор виходить із того, що структура інноваційного потенціалу може бути представлена єдністю декількох складових: ресурсної, внутрішньої і результативної, які співіснують взаємно, припускають і спричиняють один одного і проявляються при використанні як його триєдина сутність. На основі статистичного аналізу даних у роботі [5] виявлені оптимальні показники, які, дозволяють визначити рейтинг розвитку регіонів в інноваційному напрямку:

- ✦ чисельність населення в регіоні;
- ✦ зайняті в економіці люди;
- ✦ інвестиції в основний капітал;
- ✦ основні фонди;
- ✦ інноваційні можливості;
- ✦ використання інноваційних можливостей;
- ✦ інноваційно-економічні можливості;
- ✦ продуктивність суспільної праці.

Для визначення рейтингу інноваційно-інвестиційної привабливості кожного регіону взятий за основу метод вирішення багатокритеріальних завдань шляхом знаходження адитивного критерію з урахуванням вагових коефіцієнтів. Чим більша величина адитивного критерію, тим ефективніше розвиток регіону в галузі інновацій.

У роботі [1] інноваційний потенціал регіону був оцінений за допомогою показників, зведених у п'ять груп і представлених у *табл. 2*.

Для комплексної оцінки інноваційного потенціалу регіону пропонується універсальна методика, що дозволяє оцінити величину потенціалу, проаналізувати сформовану ситуацію, виявити основні тенденції та визначити пріоритетні напрямки його розвитку.

З метою підвищення об'єктивності оцінки інноваційного потенціалу найкращому показнику серед регіонів у кожному році привласнювалося максимальне значення – 1, стосовно якого розраховувалися в частках величини показників інших регіонів. Такий підхід дозволяє зрівноважити значення аналізованих показників і привести їх у повністю порівняльний вид.

Як представлено в *табл. 2*, показникам інноваційного потенціалу регіону, відкоректованим за вищеописа-

Таблиця 2

Система показників оцінки інноваційного потенціалу регіону

Група	Показник	Умовна позначка
Показники наукового потенціалу (НП)	Частка чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями і розробками в чисельності зайнятих в економіці	H1
	Відношення чисельності докторів, докторантів, кандидатів та аспірантів до чисельності зайнятих в економіці	H2
Показники кадрового потенціалу (КП)	Частка робітників з вищою освітою в чисельності зайнятих в економіці	K1
	Відношення чисельності студентів ВНЗ до чисельності зайнятих в економіці	K2
Показники технічного потенціалу (ТП)	Коефіцієнт придатності основних фондів	T1
	Коефіцієнт відновлення основних фондів	T2
	Фондоозброєність праці	T3
Показники фінансово-економічного потенціалу (ФЕП)	Відношення інвестицій в основний капітал до ВРП	E1
	Відношення внутрішніх витрат на дослідження та розробки до ВРП	E2
Показники інформаційно-комунікаційної складової (ІКС)	Частка організацій, що використовують Інтернет, у загальній кількості організацій, що використовують ІКТ	I1
	Відношення витрат на ІКТ до ВРП	I2
	Кількість ПК на 100 робітників	I3
	Частка кількості абонентів стільникового зв'язку в чисельності населення регіону	I3

ною методикою, були привласнені умовні позначки Н1, Н2, К1 і т. д. Потім були розраховані кількісні значення окремих потенціалів, що становлять інноваційний потенціал регіону, як сума значень відповідних показників. Наприклад, $НП = Н1 + Н2$. Кадровий потенціал також визначений за формулою: $КП = К1 + К2$. Величини всіх інших потенціалів були розраховані подібним чином.

Для комплексної оцінки інноваційного потенціалу регіону пропонується використовувати інтегральний показник, розрахований як корінь п'ятого ступеня з добутку всіх п'яти потенціалів:

$$ІІ = \sqrt[5]{НП \times КП \times ТП \times ФЕП \times ІКС}$$

Такий підхід пояснюється автором тим, що інноваційний потенціал регіону представляє не просто суму складових його елементів, а їх комплекс, що перебуває в складному і багатогранному взаємозв'язку. Перевагою пропонованого інтегрального показника автор вважає також те, що він охоплює всі основні потенціали і складові, максимально наведені в порівняльній вигляд.

Таким чином, можна зазначити, що більшість методів оцінки інноваційної активності та інноваційного потенціалу регіону полягають в розрахунку інтегрального показника. Відмінністю є тільки його форма (адитивна або мультиплікативна згортка). До основних недоліків розглянутих підходів слід віднести або велику частку суб'єктивізму оцінок, або тезу про рівнозначність впливу складових на кінцевий показник. Тому актуальним стає питання застосування засобів економіко-

математичного моделювання для визначення інтегрального показника інноваційної активності та потенціалу регіону, зокрема нечітких множин і нейромережових технологій. Використання наведених методів дозволить підвищити оперативність та якість прийняття рішень щодо підвищення інноваційної активності та управління розвитком інноваційного потенціалу регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С. Г. Экономические проблемы регионов и отраслевых комплексов // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 2(30).

2. Денисюк В. Щодо вдосконалення системи індикаторів для управління інноваційним розвитком // Економіст. – 2004. – № 6. – С. 55 – 59.

3. Куропаткина Л. С. Оценка инновационной активности организации и механизмы ее стимулирования: автореф. ... дис. канд. эконом. наук / Л. С. Куропаткина. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2007. – 25 с.

4. Погодина Т. В. Экономический анализ и оценка инновационной активности и конкурентоспособности регионов Приволжского Федерального округа / Т. В. Погодина // Региональная экономика: теория и практика. – 2008. – № 4. – С. 39.

5. Региональный аспект оценки конкурентоспособности муниципальных образований (концептуальный подход) : монография / Г. П. Довлатян, Т. Н. Неровня, Н. Т. Обоймова; Шахтинский ин-т (филиал) ЮРГТУ (НПИ). – Новочеркасск : Лик, 2010. – С. 37 – 71.

УДК 658.262:658.8

КІЛЬКІСНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВЗАЄМОВІДНОСИН НА РОЗДРІБНОМУ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

ДОЛІНСЬКА Р. Г.

кандидат економічних наук

ОМЕЛЯНЕНКО Т. В.

аспірантка

Харків

Попри всі відмінності ринкових моделей функціонування електроенергетики та шляхів її реформування, в Європі, Росії [1 – 6], інших регіонах світу, в Україні здійснюються схожі кроки щодо лібералізації взаємовідносин в галузі: розмежування природно монопольних (передача електроенергії, оперативно-диспетчерське управління) і потенційно конкурентних (генерація, збут) видів діяльності. Становить значний інтерес дослідження Н. Вудкока, П. Гембла і М. Стоуна [7], у якому висвітлені шляхи побудови організації, орієнтованої на клієнта, і модель управління взаємовідносинами із споживачами (із споживачами електроенергії включно).

Реформування українського роздрібного ринку електричної енергії передбачає кардинальну зміну форм власності енергозбутових підприємств і правил їх роботи на ринку.

Виходячи із головної місії енергопостачальних підприємств, показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим кількісним індикатором ефективності взаємовідносин із суб'єктами енергоринку.

Високий рівень заборгованості обласних енергопостачальних підприємств [8] (далі – ОЕП) перешкоджає поглибленню ринкових реформ у галузі. У зв'язку з цим потребує підтвердження робоча гіпотеза про вплив ефективності управління заборгованістю ОЕП на їх капіталізацію, що визначило основні завдання дослідження: пошук та кількісна оцінка тісноти зв'язків між формою власності ОЕП та ефективністю управління їх дебіторською і кредиторською заборгованістю; пошук та кількісна оцінка впливу ефективності управління заборгованістю ОЕП на їх привабливість для потенційного інвестора.

Як кількісні показники ефективності взаємовідносин ОЕП із суб'єктами енергоринку нами обрано